

Crossing Borders

Walking with young people in need: a look behind the scenes Conference of BA-Network

September 27 2018

<http://www.betweenages-project.eu/home.html>

16.30: Long-distance walking in the new youth welfare system - Stefaan Van Mulders (Head of Administration Youth Welfare)

Toespraak ontheming

Goeiemiddag dames en heren, mesdames messieurs, ladies and gentlemen

Beste genodigden, collega's en directie van de vzw Alba,

Let me first congratulate you all with this international initiative and with the results of the 'between ages'-project. I experienced myself on several occasions that those kind of encounters can be such an inspiring moments and will give a lot of added value to the daily practice of all of you. Walking together on the international highway is an absolute must for every organization who wants to stay innovative and performant.

Dames en heren, ook in Vlaanderen staat het hulpverleningslandschap niet stil en als we in het bijzonder naar de jeugdhulpverlening kijken dat is dit een understatement. Het decreet van 1 maart 2013 op de integrale jeugdhulp heeft de jeugdhulpverlening volledig omgewoeld en het blijft tot vandaag discussies uitlokken en de geesten beroeren. We hebben hier morgen een denkmoment waarop haast 500 mensen samen willen reflecteren wat er nu precies is veranderd en of het de goede richting uitgaat?

Dit decreet heeft tot gevolg gehad, (maar had ook de doelstelling), om de beschotten tussen de verschillende sectoren in de jeugdhulpverlening af te bouwen/nee te halen, om een nieuwe structuur in de jeugdhulp neer te zetten die zorgde voor een hertekening van het landschap en een duidelijk procedure voor de aanmelding voor ingrijpende hulpverlening. Het had een andere kijk op jeugdhulpverlening voor ogen met de noodzaak voor naadloosheid en continuïteit in de hulptrajecten, participatie en zo mogelijk zelfsturing (vraaggerichte hulp), en de organisatie van de zorg zo nabij mogelijk. Ik kom zo dadelijk op de facetten nog terug.

Over het begrip 'naadloosheid' en 'continuïteit' toch nog het volgende: we hebben veel geïnvesteerd in de procedures die in een lineaire gedachte alles goed trachten in kaart te brengen, zodat een doorschuiven van het begin van het continuüm zo naadloos mogelijk zou verlopen voor het gezin en de jongere (van licht naar zwaar). Men is er veel te lang van uitgegaan dat hoe verder je kwam op dat continuüm hoe moeilijker het werd om terug te keren naar een vroeger ondersteuning, hetgeen een bijna hopeloos beeld van de hulpverlening in zich draagt. Maar stilaan en ik zeg stilaan komen we weg van dit lineaire doorverwijzen en gaan we naar het 'trajectdenken' voor het gezin en de jongere. Dit traject zetten we centraal (en minder de benodigde hulpverleningsvorm) en iedereen die hiertoe kan bijdragen om dit gezin en deze jongere te ondersteunen, engageert zich voor de rol die zij kunnen opnemen en dit in het gehele traject. Ook hier moet ik zo dadelijk nog een woord over zeggen.

Een tweede fundamentele hervorming die in het Vlaamse jeugdrechtsysteem op komst is, is het nieuwe jeugddelinquentierecht waar de Vlaamse overheid een vernieuwde en actuele aanpak voor jonge plegers wil uitwerken. Het decreet zit op dit ogenblik in het stadium van de definitieve besprekingen in het Vlaamse parlement. De uitgangspunten komen in hoofdzaak hierop neer, dat de jongere in de huidige samenleving meer en meer verantwoordelijkheid kan dragen voor zijn of haar eigen handelen en hierover dus verantwoording dient af te leggen. Deze verantwoording kan precies bestaan in het opnemen van zijn of haar persoonlijke verantwoordelijkheid voor de gepleegde feiten door het zelf formuleren van een positief project waardoor hij of zij voor zichzelf en/of de maatschappij een constructief traject wil opstarten of door in te stappen in een herstelgericht aanbod. Finaal blijven 'natuurlijk' ook vormen van vrijheidsberoving mogelijk, maar deze moeten als ultimum remedium worden gezien, zo kort als mogelijk (met een onderbouwd risicoassessment) en met re-integratie en herstel als finaliteit.

Vanuit deze zich omgooiende beleidscontext kijk ik met belangstelling naar de vele hulpverleningsvormen die in ons landschap aanwezig zijn en die daar vaak reeds een lange historiek kennen. En hier komt de 'ontheming' zeker in beeld. Mijn persoonlijk beeld dat ik van deze hulpverleningsvorm heb gevormd, en ik ben hier zeker de minst beslagen persoon

in deze vergadering, gaat het om een vorm van onttrekking, of weggaan uit de vertrouwde omgeving om (langdurig tussen haakjes) weg te zijn in een andere context om opnieuw zichzelf te vinden. Het traditionele voorbeeld hiervan zijn de lange staptochten, maar ook andere vormen, een verblijf in het buitenland, in de natuur, werken op een bouwkamp, fietsen of kamperen komen denk ik hiervoor in aanmerking.

Als ik naar de doelgroep kijk die hiervoor het eerst in beeld komt, en ik heb de presentatie van vandaag doorgenomen (jongeren in moeilijkheden, 16 tot 18 jaar, jeugdrechtbank of OCJ en met weinig perspectief) dan veroorloof ik mij het beeld wat aan te vullen, zonder het te willen afbakenen of beperken. In het strategisch plan tegen de aanpak van de tienerpooiers, wordt naar voor geschoven dat de meisjes en jongens die het slachtoffer zijn van tienerpooiers zeer erg gebaat kunnen zijn bij een vorm van ontheming in een eerste fase van de begeleiding (vaak gaan ze nu zonder omwegen naar een gesloten instelling). Het lijkt mij dat we hierop moeten verder denken en dat alle jongeren die zich in een milieu begeven waar hun persoonlijkheid, waardigheid en perspectief zodanig wordt aangetast dat zij dreigen hieraan ten onder te gaan, komen in beeld. Meisjes en jongens, slachtoffers van tienerpooiers, hebben we reeds vermeld, maar we kunnen ook aan radicaliserende jongeren denken (de begeleidingscontext kan dan misschien wel bijzondere aandacht verdienen – maar is dit niet het geval voor elke jongere) ook meisjes en jongens die het slachtoffer zijn van zeer ernstig pestgedrag dat leidt tot zelfdestructie....het denken hierover staat open.

Vanuit deze beide perspectieven, zowel deze van de doelgroep als deze van de finaliteit komen mijns inziens de onthemingsprojecten vast in aanmerking op een rol op te nemen in de uitvoering van de maatregelen van het Nieuwe Vlaamse decreet jeugddelinquentierecht. Deze jongeren zijn zeer vaak perspectiefloos en hebben een laag zelfbeeld. Zij kunnen binnen het project voor zichzelf, hun context en de jeugdrechter aantonen dat ze zelf iets kunnen realiseren en de eerste stap kunnen zetten om de neerwaartse spiraal van antisociaal/delinquent gedrag te doorbreken. In elk geval hebben wij de nodige stappen gezet om in de ontwerp teksten en binnen het kader van het positieve project, waar de jongere zelf het initiatief moet nemen om een voorstel aan de jeugdrechter te doen, om het onthemingsproject daar een plaats te kunnen geven. Het is goed om weten dat dit positieve project NIET door de rechter kan worden opgelegd, het initiatief ligt bij de jongere om hiermee de rechter van zijn intenties te overtuigen, maar vermits de begeleiding van deze projecten bij de Diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling zijn gelegd kan vandaar de jongere begeleid (geleid worden) worden naar deze vorm van positief project.

We beogen hiermee een dubbel doel; vooreerst de herstelgerichte maatregel en het positieve project zeer breed ingang te doen vinden in de maatregelen die de jeugdrechter zal toepassen. Hiervoor moet dit maatregelenpakket voldoende flexibel zijn om in een brede casuïstiek te kunnen worden toegepast. One size doesn't fit all. Dus de maatregel, ook deze van het onthemingsproject zal zowel in duur als in vorm flexibel en casusgebonden moeten worden ingezet. Maar een tweede doelstelling is ongetwijfeld dat we hiermee plaatsing vermijdend, alternatieven voor de gesloten instellingen willen aanbieden. Dus met de zwaardere feiten voor ogen, laat ons eerlijk zijn ook met de capaciteit voor ogen, maar vooral vertrekkend vanuit een positieve beweging van de jongere zelf.

Dames en heren, ik wil ook nog even blijven stilstaan bij de plaats van het onthemingsproject in het brede hulpverleningslandschap in Vlaanderen, weg van de delictgerichte aanpak, landschap dat zoals gezegd in een zeer fundamentele beweging zit. Onze buitenlandse gasten zullen misschien van oordeel zijn dat we – ik – teveel binnen onze eigen gekende, geografisch beperkte kring kijken, maar ik wil het geheel situeren in de ruime visie op jeugdhulpverlening waar ik merk dat binnen Europa toch vele fundamentele oefeningen worden gemaakt.

Vooreerst willen we de switch maken van een lineaire, weliswaar continue en naadloze, hulpverlening naar een hulpverlening in een geïntegreerd traject waar indien nodig meerdere hulpverleningsvormen in beeld zijn en deze de mogelijkheid hebben om zowel simultaan als consecutief te worden ingezet, in het belang van de jongere en de context. Wanneer we teruggrijpen naar het voorbeeld van de meisjes en jongens die slachtoffer zijn van tienerpooiers moeten we niet enkel het verblijf of de ontheming voor ogen hebben (als we maar een plaats vinden!!) maar zullen we dadelijk andere zorg, GGZ, medische zorg, juridische ondersteuning, scenario's voor intensieve vervolghulp en begeleiding naar zelfstandigheid mee op de plaats zetten. Dit kan/moet gelijktijdig met het verblijf of de ontheming in het bereik komen van de minderjarige. Ik kan mij voorstellen dat meisjes en jongens die in een onthemingsproject zitten vragen of nood hebben naar ondersteuning uit de GGZ, contacten met een vertrouwensfiguur of met een betrokken leraar, ouder. Ook in deze hulpverleningsvorm moeten voldoende omringde factoren, figuren aanwezig zijn die de jongere in zijn totale context en zijn hulpvraag kunnen bereiken. Ik benadruk dat de individuele benadering en inschatting hier voor alles gaat, opnieuw One size doesn't fit for all, maar de mogelijkheid en de ingesteldheid moet aanwezig zijn. We gaan dus verder dan het begrip 'naadloosheid'.

Inzake het facet van de vraaggestuurde hulp en de participatie in de hulpverlening kunnen de HCA-diensten natuurlijk heel wat adelbrieven voorleggen. Het traject wordt steeds op basis van vrijwilligheid opgestart en de instemming van alle betrokkenen is vereist, er wordt uitdrukkelijk naar de motivatie gepeild. Dit wordt nog veel expliciter in het kader van het positieve project onder het jeugddelinquentiedecreet, veel meer dan participeren wordt de jongere zelf de initiatiefnemer voor zijn eigen traject. De ultieme vorm van participatie dus en wellicht inspirerend voor andere hulpverlening en hulpverleners. Vergeten we vooral niet dat participatie ook slaat op de ruime context en de omgeving van de minderjarige, ruimer dan familie bedoelen we ook de school, de sportclub, de jeugdbeweging, de vrienden als sleutels om de trajectbegeleiding zoals daarnet bedoeld, maximaal te kunnen inzetten en kans op succes te geven.

De organisatie van een nabije zorg lijkt in het kader van een onthemingstraject nogal contradictorisch te zijn. Met nabij bedoelen we echter makkelijk bereikbaar voor de hulpvrager, en dat is niet enkel een kwestie van kilometers. Hier zal het gedifferentieerde aanbod inzake de onthemingstrajecten wel een invloed hebben. Zware, ingrijpende vormen vragen natuurlijk een inspanning om deze aan te spreken en kunnen niet zomaar op de hoek van de straat liggen, terwijl lichte vormen van ontheming inderdaad zeer nabij en bereikbaar dienen te zijn. Ook hier en opnieuw faciliteert dit de trajectbenadering die we voor ogen houden.

Tot slot en verder denkend op het voorgaande wil ik nog een beschouwing geven over de vzw Alba zelf als initiatiefnemer van dit congres en als organisatie voor alternatieve en constructieve afhandeling. Velen onder ons, maar ik in elk geval, herinneren zich nog levendig de moeilijke periode, zeggen we maar crisis, waarin de vereniging zich minder dan tien jaar geleden in bevond. Ik mag mijn bewondering uiten voor de veerkracht van deze organisatie en de transformatie die zij hebben doorgevoerd. Het is nu een organisatie met een gedifferentieerd aanbod dat hen in staat stelt om niet enkel de continuïteit te waarborgen, maar dit ook in een hulptraject ten bate van de hulpvrager aan te bieden. Vraagsturing is cruciaal. En door de aansluiting die ze zoeken bij ander actoren in het hulpverleningsveld, positieve heroriëntering, time out, maar zeker als actieve partner in het samenwerkingsverband Hageland versterken zij dit beeld van een trajectmatige aanpak en worden zij inderdaad zeer nabij bij de hulpvrager. Tot slot zitten zij ongetwijfeld op de eerste rij wanneer de toepassing van het positieve project, praktijk wordt bij de geplande inwerkingtreding van het decreet jeugddelinquentierecht op 1 januari 2019.

Mesdames, messieurs, j'espère que vous avez participé à une journée intéressante et inspirante, que vous avez rencontré pas mal de collègues qui mènent à des Nouvelles collaborations et ententes. Je vous invites à continuer ces échanges internationales et je vous assure que vous êtes toujours le bienvenue ici en Flandres. Veuillez bien noter qu'il existe aussi un plateforme européen ou des organisations privées et publiques actives dans le secteur d'aide à la jeunesse se rencontrent régulièrement. On se voit de nouveau, debut decembre a Vaneborg en Suède.

Dames en heren, ik wens jullie nogmaals proficiat met dit initiatief en dank u voor de volgehouden aandacht.

Stefaan Van mulders

27-09-2019

*Photo: König, FHD (2018)